

به نام خدا

شب یلدا

شورای دانش آموزی دبیرستان

صدیقه کبری گندمان

تهیه کننده - نرگس شایسته

سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰

شب یلدا یا شب چله یکی از

کهن‌ترین جشن‌های ایرانی است. در این جشن، طی شدن بلندترین شب سال و به دنبال آن بلندتر شدن طول روزها در نیم‌کره شمالی، که مصادف با انقلاب زمستانی است، گرمای داشته می‌شود. نام دیگر این شب «چله» است، زیرا برگزاری این جشن، یک آیین ایرانی است.

یلدا به زمان بین غروب آفتاب از ۳۰ آذر (آخرین روز پاییز) تا طلوع آفتاب در اول ماه دی) نخستین روز زمستان (گفته می‌شود. خانواده‌های ایرانی در شب یلدا، معمولاً شامی فاخر و همچنین انواع میوه‌ها و رایج‌تر از همه هندوانه و انار را مهیا و دور هم سرو می‌کنند. پس از سرو تنقلات، شاهنامه‌خوانی، قصه‌گویی بزرگان خانواده برای دیگر اعضای فامیل و همچنین فال‌گیری با دیوان حافظ رایج است.

«یلدا» برگرفته از واژه سریان، به معنای زایش است^۱ و شب چله هم که مترادف شب یلداست از آن روست که چهل روز اول زمستان را «چله بزرگ» و بیست روز بعد از آن را «چله کوچک» نامیده‌اند. ابوریحان بیرونی از این جشن با نام «میلاد اکبر» نام برده و منظور از آن را «میلاد خورشید» دانسته است. در آثار الباقیه بیرونی، از روز اول دی ماه، با عنوان «خور» نیز یاد شده است.

در قانون مسعودی نسخه موزه بریتانیا در لندن، «خره روز» ثبت شده، اگرچه در برخی منابع دیگر «خرم روز» نامیده شده است چله، دو موقعیت گاه‌شمار در طول یک سال خورشیدی با کارکردهای فرهنگ عامه، یکی در آغاز تابستان (تیرماه) و دیگری در آغاز زمستان (دی‌ماه)، هریک متشکل از دو بخش بزرگ (چهل روز) و کوچک (بیست روز) است. واژه چله برگرفته از چهل و مخفف «چله» و صرفاً نشان‌دهنده گذشت یک دوره زمانی معین (و نه الزاماً چهل روزه) است

«شب یلدا» که به عنوان یکی از شب‌های مقدس در ایران باستان مطرح بوده به صورت رسمی در تقویم ایرانیان باستان از سال ۵۰۲ قبل از میلاد در زمان داریوش یکم به تقویم رسمی ایرانیان باستان راه یافت. چله و جشن‌هایی که در این شب برگزار می‌شود، یک سنت باستانی است. مردم روزگاران دور و گذشته، که کشاورزی، بنیان زندگی آنان را تشکیل می‌داد و در طول سال با سپری شدن فصل‌ها و تضادهای طبیعی خوی داشتند، بر اثر تجربه و گذشت زمان توانستند کارها و فعالیت‌های خود را با گردش خورشید و تغییر فصول و بلندی و کوتاهی روز و شب و جهت و حرکت و قرار ستارگان تنظیم کنند.

برای جشن گرفتن میلاد مهر، سفره‌ای پهن می‌شود که به آن سفره یلدا/ یا چله می‌گویند و با انواع خشکبار، انار دان شده یا هندوانه تزئین می‌شود. انار و هندوانه جزو مهم‌ترین ملزومات شب یلدا هستند. همچنین خشکبار مانند برگه هلو و زراآلو و آجیل شب یلدا نیز در ایران طرفدار بسیاری دارد.

برای نیاکان ایرانی‌ها که به آئین مهر دل‌بستگی داشتند، رنگ قرمز (نماد نور خورشید) گرمی بود. رنگ سرخ انار و هندوانه، و انتخاب سیب قرمز و سنجد در سفره شب یلدا چه بسا اشاره به همین موضوع است. شاهنامه خوانی از دیگر رسومی‌ست که از دیرباز در میان ایران رایج بوده و بخش جدایی‌ناپذیر شب یلداست. در مدارس نیز به مناسبت شب یلدا مراسم مختلفی برگزار می‌شود که شاهنامه‌خوانی، کاردستی‌سازی، انشانویسی و اجرای سرود از بخش‌های اصلی این برنامه‌ها هستند

